

Lučka Lorber, Ivan Lorenčič, Majda Wozniak

PROSTOVOLJNO SOCIALNO DELO NA II. GIMNAZIJI MARIBOR

UVOD

Prostovoljno socialno delo sodi med tiste elemente vzgojnoizobraževalnega procesa, ki so pri nas (zaenkrat) manj navzoči. Pojavlja se sicer na različnih šolah v več oblikah, vendar ni sistemsko vgrajeno v šolski sistem. Obstoječe oblike v preteklosti tudi niso bile dovolj predstavljene javnosti.

Naš prvi stik s prostovoljnim socialnim delom kat sistemsko obliko je bil zgolj naključen. Ob obisku United World College of the Adriatic v Devinu je bilo kot del programa mednarodne mature predstavljeno prostovoljno socialno delo. V programu mednarodne mature je prostovoljno socialno delo obvezni del programa, tako da je oznaka "prostovoljno" le pogojna.

Pri predstavitvi so presenečali preprostost izvajanja, vključenost različnih profilov učiteljev, predvsem pa jasno definirani cilji izvajanja. V United World College of the Adriatic so namreč zbrani zelo sposobni učenci iz vsega sveta. Podobno velja tudi za večino šol, ki izvajajo program mednarodne mature. Večina učencev pozneje v življenju opravlja najodgovornejša dela v družbi. Zato seveda ni naključna obvezna seznanitev z marginalnimi družbenimi skupinami. Privzgojeni odnos do teh skupin v fazi odraščanja igra pomembno vlogo pri kasnejšem odnosu nosilcev gospodarske in politične moči do teh družbenih skupin.

V času seznanitve s prostovoljnim socialnim delom je bila II. gimnazija Maribor (tedaj Srednja naravoslovna šola Miloš Zidanšek) izvajalec programa naravoslovno-matematična dejavnost (predhodnica današnjega gimnazijskega programa). Program naravoslovno-

matematična dejavnost (enako velja tudi za današnji gimnazijski program) ustreza (iz izobraževalnega zornega kota) vsem kriterijem elitnega programa. V oba programa se vključujejo najsposobnejši učenci z razmeroma visokim socialnim statusom. Ob vrnitvi z United World College of the Adriatic je naključni pogovor z današnjimi nosilci prostovoljnega dela na II. gimnaziji Maribor pokazal, da so s problematiko prostovoljnega socialnega dela dobro seznanjeni in da so ga pripravljene uvajati v šolo.

Opisani uvod kaže nekatere izkušnje, pa tudi nekatere zakonitosti uvajanja prostovoljnega socialnega dela v šole:

a) S cilji in pomenom prostovoljnega socialnega dela mora biti natančno seznanjeno vodstvo šole. Odnos vodstva mora biti pozitiven, prav tako pa se mora vodstvo po potrebi vključevati v reševanje nastalih problemov.

b) Enako ali skoraj pomembnejše je, da so na šoli učitelji, ki so seznanjeni s problematiko prostovoljnega socialnega dela in so pripravljene v šoli načrtno uvajati prostovoljno socialno delo.

c) Uvajanje ne more biti uspešno, če ni ustreznega sodelovanja in razumevanja v učiteljskem zboru. V primeru II. gimnazije Maribor je bilo to razmeroma lahko, saj je učiteljski zbor naklonjen uvajanju inovacij in novosti v vzgojni proces.

d) Ideja prostovoljnega socialnega dela mora biti učencem skrbno in občutljivo predstavljena, saj se bodo le v tem primeru začeli vključevati.

e) Doseči je treba ustrezno sodelovanje strokovnih institucij.

V nadaljevanju predstavljeni model upošteva omenjene zakonitosti.

CILJI PROSTOVOLJNEGA SOCIALNEGA DELA

Začetki socialnega prostovoljnega dela na II. gimnaziji Maribor segajo nekaj let nazaj. Že na začetku smo k delu pristopili sistematično, tako da smo definirali cilj prostovoljnega socialnega dela.

Za motiviranje učencev-prostovoljcev pri uvajanju prostovoljnega socialnega dela v šolo so primarni zlasti ti cilji:

- oblikovanje in razvijanje občutka solidarnosti in socialne odgovornosti do posameznika in skupnosti pri učencih prostovoljcih,
- omogočanje boljšega samospoznavanja in osebnostnega zorenja z vzgajanjem in izobraževanjem za uravnavanje medčloveških stikov,
- spodbujanje učenčeve samostojnosti pri ocenjevanju in odločanju o problemu, njegovem vrednotenju in reševanju,
- omogočanje vzpostavitve odnosa s skupinami ljudi, odrinjenimi na rob družbenega življenja, potrebnimi prijateljstva in razumevanja,
- spodbujanje globjega razumevanja korenin socialnih problemov.

UDELEŽENCI PROSTOVOLJNEGA SOCIALNEGA DELA

UČENEC

Učenčeva odločitev za socialno delo je prostovoljna, toda ko jo sprejme, pomeni zanj moralno odgovornost za kvaliteto in obseg njegove prostovoljne dejavnosti. Motiva za odločitev naj bosta humanost in solidarnost, brez kakršnekoli materialne nagrade.

Predvidoma traja prostovoljno delo od vključitve oziroma od začetne navezave stikov vsaj eno šolsko leto, preden učenec zapusti šolo; če prostovoljec in njegov prijatelj ugotovita, da je želja po njunem stiku iz kakršnegakoli razloga zamrla, se po skupnem pogovoru obeh in mentorja stik pretrga in se izbere drug partner.

Prostovoljno socialno delo je organizirano in koordinirano na II. gimnaziji Maribor.

MENTOR

Mentorjeva naloga je seznaniti učence s cilji, oblikami, organiziranostjo prostovoljnega socialnega dela na šoli. Mentor zbere želje

učencev za delo na posameznih področjih ter predloge in dopolnitve programa; pridobi podatke o osebnih interesih učencev in njihovih notranjih nagibih za vključitev v prostovoljno socialno delo. Hkrati se dogovarja z ustanovami, kjer bivajo posamezne socialne skupine, in sodeluje s strokovnimi sodelavci. Organizira uvajalni seminar in strokovne sestanke; s potekom dela seznanja starše oz. vzgojitelje v domu in jih pritegne k delu; vodi minimalne baze podatkov in dokumentacijo. Izredno pomembna naloga mentorja pa je, da oblikuje pozitiven odnos do prostovoljnega socialnega dela v ožjem in širšem okolju.

STROKOVNI SODELAVEC

Pomembno vlogo pri razvijanju prostovoljnega socialnega dela imajo psihologi, sociologi, socialni delavci, zdravniki, ki strokovno in psihološko pripravijo mladega prostovoljca za navezovanje stikov, komunikacijo, sprejemanje verbalnih in neverbalnih odzivov, aktivno poslušanje itd. Mentor in strokovni sodelavci poskušajo na rednih mesečnih konzultacijah zavarovati prostovoljca pred napakami, ki lahko povzročijo dejansko in emocionalno škodo.

USTANOVA

Stike z varovanci navežemo s pomočjo ustanov, v katerih živijo, in društev, katerih člani so. Ustanove omogočajo ali dovoljujejo razvijanje prostovoljnega socialnega dela, spoštujejo uveljavljen življenjski ritem ustanove.

Ustanove, s katerimi sodelujemo ali prek katerih navežemo stik z varovanci, so:

- Otroški dom,
- Otroški oddelek Splošne bolnice Maribor,
- Dom upokojencev Danice Vogrincev,
- Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih oseb,
- Center za socialno delo,
- Mladinski dom Toneta Kozelja,
- OŠ Veljko Vlahovič in Angel Besednjak,
- RK Maribor,
- Mariborska knjižnica.

S prostovoljnim socialnim delom se vzajemno bogatita, osebno rasteta in razvijata oba, učence in varovanec. Želja vseh je, da začetni odnos med prostovoljcem in varovancem preraste v iskreno prijateljstvo ob medseboj-

PROSTOVOLJNO SOCIALNO DELO NA II. GIMNAZIJI MARIBOR

nem spoštovanju ter upoštevanju dostojanstva in svobodnega človekovega odločanja o sebi.

STARŠI

Glede na izredno vlogo, ki jo v življenju in delu prostovoljca igrajo starši (sodelovanje pri prostovoljnem socialnem delu ima viden vpliv tudi na družinsko življenje prostovoljca), je pomembno njihovo neprisiljeno vključevanje ali vsaj informiranje in pridobitev pristanka za prostovoljevo delo.

DOSEDANJE IZKUŠNJE

Na šoli teče prostovoljno socialno delo že peto leto. Prvotna skupina dvajsetih dijakov se je razširila in šteje med 70 in 80 prostovoljcev. Zanimivo je, da želi večina prostovoljcev po svoji odločitvi za prostovoljno socialno delo in vključitev v skupino ohranjati navezane stike vsaj do odhoda s šole, nekateri pa se vračajo (zlasti v Otroški dom) še pozneje.

Delo v vsaki skupini je seveda specifično, izrazito individualno pri prijateljevanju s starostniki in slepimi; v skupinah z otroki pa najprej vedno skupinsko, šele pozneje, po navezavi tesnejših stikov in zaupanja, tudi individualno.

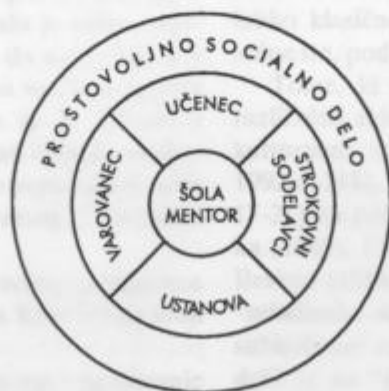
Pregled mnenj in pogovori pokažejo, da se lastna notranja motivacija pri prostovoljcih v začetku navezuje na izobrazbo (kar je razumljivo, saj so v gimnazijskem programu zelo storilnostno naravnani učenci). Njihova pričakovanja so usmerjena k spoznavanju življenjskih izkušenj v prijateljevanju z odraslimi, k posredovanju znanja in spretnosti v stiku z

otrokom, za prostovoljno delo pa so se odločili zlasti iz čustvenih nagibov (želja po pomoči, sočutje). Po prvih stikih prepoznajo v svojem delu nov čar; prostovoljno delo predvsem ni le razdajanje, temveč možnost za ustvarjalnost, izziv njihovi človečnosti, zrelosti. Še zlasti pa to delo veliko pomeni za njihovo osebno zorenje.

NAMESTO SKLEPA

Razmišljanje učenke - prostovoljke po triletnem delu v Otroškem domu

"Prostovoljno socialno delo nam je odprlo drugačen pogled na življenje. Ob prvih korakih nas je vodilo predvsem sočutje, želja po pomoči ljudem, ki živijo odrinjeni nekako na rob našega vsakdana (in še zlasti zavesti), zaprti za zidove domov (družbenih ali lastnih). Prvič smo se soočili s hladom institucije in doumeli ironičnost besede 'dom'. Kako drugače je zdaj zazvenela v naših ušesih! Odpravili smo se na to pot polni človeške topline in želje po razdajanju - ljubezni, prijateljstva, nežnosti. Tudi polni notranje skrbi: ...bom našla prave besede... sem dovolj močna in vztrajna...? Potem pa - drobna otroška dlan, ki se je ob slovesu prikradla v mojo, slabo prikrit strah v vprašanju (Boš drugi teden imela čas?), nosček, pritisnjen na okensko steklo, od odhodu - danes ne dvomimo več, da delamo 'pravo delo', in še nekaj - če smo mi obogatili njihove dni, potem je prav toliko življenjskega bogastva, zrelosti, zadovoljstva, sreče pustilo to delo v nas. Kako že pravi Shakespearova Julija? Čim več ti podarim, tem več imam."

Cilj prostovoljnega socialnega dela je blažitev psihičnih težav varovancev zaradi dejanske osamljenosti ali občutka osamljenosti ob strokovno vodenem prostovoljnem delu učencev.

